

12.00.09 / Волобуєв Анатолій Федотович. – Х., 2001. – 426 с.

10. Матусовский Г.А. Экономические преступление: криминалистический анализ / Матусовский Г.А. – Х: Консум, 1999. – 480 с.

11. Филаненко А.Ю. Кража чужого имущества: уголовно-правовой и криминологические аспекты : авторы на соискание учен степени канд. юрид. наук.: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исправительное право» / А.Ю. Филаненко. – М., 2010. – 38 с.

12. Филиппов А.Г. Первоначальные следственные действия при расследовании хищений государственного или общественного имущества, совершённых путем присвоения, растраты или путем злоупотребления служебным положением : [учеб. пособ.] / А.Г. Филиппов; под ред. проф. Г.Г. Зуйкова. – М.: ВШ МВД СССР, 1972. – 563 с.

Кулінич Н.Д.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

Згідно Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964-IV, культурна спадщина України є об'єктом національної безпеки як складова культурних і історичних цінностей (ст. 3) [1]. Про важливість збереження пам'яток історії та культури для нинішнього і майбутніх поколінь, як важливого чинника патріотичного виховання громадян, розвитку національної свідомості українського народу ідеться у чисельних наукових публікаціях [2].

Викликає занепокоєння те, що внаслідок недостатнього контролю з боку державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування мають місце факти порушення пам'яткоохоронного законодавства. Під час будівельних і сільськогосподарських робіт допускається руйнування та розорювання унікальних давніх поселень, зокрема трипільської культури, курганів скіфо-сарматського періоду, пам'яток археології козацької доби, у тому числі козацьких могил, трапляються випадки грабіжницького нищення їх окремими особами.

Незадовільно проводиться робота з обліку та паспортизації об'єктів культурної спадщини, їх наукового вивчення, класифікації та державної реєстрації, визначення та включення зон охорони пам'яток до проектів планування забудови і реконструкції відповідних міст та селищ. Необхідно посилити контроль за додержанням вимог законодавства про охорону культурної спадщини, притягати до суворої відповідальності винних у його порушенні, вживати рішучих заходів щодо забезпечення збереження пам'яток археології.

За підрахунками вчених близько 65 тисяч археологічних пам'яток України потребують на увагу з боку держави. За інформацією Державної митної служби України лише за період 2013-2014 р.р. у нашій країні було виявлено 370 випадків незаконного переміщення історико-культурних цінностей, затримано близько 4 тисяч предметів старовини загальною вартістю понад 1 мільйон гривень [3]. Окрім того, правоохоронними

органами СБУ та МВС України були встановлені численні факти зловживань службовим становищем з боку посадових осіб, які надавали дозвіл на будівництво споруд на землях природо заповідного фонду та в місцях розташування пам'яток археології, історії та культури. Непоодинокі є й факти несанкціонованих розкопок на територіях археологічних пам'яток.

В останнє десятиліття надзвичайно зріс інтерес українців до рідної історії, особливо давньої. Цим не можна не пишатися. Але у деяких громадян цей інтерес внаслідок різних обставин (рівень культури, національної самосвідомості, специфічне відношення до народної власності, матеріального достатку) отримав своєрідний характер. Вони, вочевидь, переконали себе, що ступінь їх любові до України, почуття патріотизму можна засвідчити кількістю предметів давньої історії України, покладених на полиці у власному будинку або у персональному музеї. Крім того, історичні цінності є багатством, вигідним вкладенням коштів. Так, в Україні з'явився великий прошарок, навіть суспільний клас колекціонерів, які збирають предмети археології. Колекціонують всі, хто має можливість – від Президента України до чиновників районної ланки. Попит породжує пропозицію. На приватних колекціонерів запрацювала армія грабіжників, яких преса називає «чорними археологами». Чисельність археологічних мародерів в Україні сягає десятків тисяч. Вони грабують скіфські кургани, давні поховання в Криму, городища і поселення на всій території України. Кількість сплюндрованих пам'яток сягає десятків тисяч. На українських колекціонерів працюють грабіжники Румунії, Молдови, Росії [4]. Колекціонування стало престижним політично й економічно. Дійшло до того, що ці люди не тільки не бояться Закону, але відкрито влаштовують виставки краденого у престижних залах Києва (Києво-Печерський Заповідник, Софія Київська) та обласних центрів. При цьому оголошують себе рятівниками історичної спадщини. Про приватні колекції з обуренням говорять не лише українські, але й зарубіжні вчені, дипломати, яких мало не силоміць або за протоколом зтягують оглядати награбовані у народу цінності. Достатньо згадати виставки крадених шедеврів із колекції «Платар» у Варшаві, Ватикані, приватний музей колекціонера О. Поліщука у с. Трипілля.

Однією з умов ефективної роботи з налагодження пам'яткоохоронної діяльності у сфері археології є співпраця МВС України з Інститутом археології НАН України, з державними органами охорони культурної спадщини, Державної служби з питань національної культурної спадщини, та і на рівні обласних структур.

Терміново потрібно ввести в Кримінальний кодекс України термін «скарбошукацтво», кримінальну відповідальність за сприяння посадових осіб усіх рівнів скарбошукачам, використання метало детекторів, не зареєстрованих у міліції.

У зв'язку з тим, що перед паюванням земель не була проведена інвентаризація, і пам'ятки археології не виділені в натурі, багато з них опинилися в пайових наділах селян. Це суперечить ст. 17 Закону України «Про охорону культурної спадщини», згідно якої пам'ятки археології можуть

перебувати лише в державній власності. Для виправлення ситуації потрібно на законодавчому рівні розробити механізм переведення земель з пам'ятками археології в землі історико-культурної спадщини, де є генплани, вказані охоронні зони тощо [5, с. 73-74].

Необхідно забезпечити виконання вимог Закону України «Про охорону культурної спадщини» щодо розробки і прийняття необхідних нормативно-правових актів у сфері археології, а саме: «Положення про кваліфікаційну раду з питань археологічної спадщини України»; «Положення про кваліфікаційний документ на проведення археологічного дослідження археологічної спадщини»; «Положення про наукову археологічну експертизу»; «Положення про надання погоджень щодо підведення земельних ділянок юридичним і фізичним особам органами охорони культурної спадщини»; розробка цінника грошової вартості археологічних пам'яток; включення до урядової звітності окремої статі «Наявність, стан збереження та використання земель історико-культурного призначення»; визначення земель історико-культурного призначення та включення їх до Земельного Кадастру України; створення Державного реєстру пам'яток археології України.

Велику занепокоєність громадськості викликає проблема так званої чорної археології, тобто незаконних археологічних розкопок, а також сфера тіньового обігу приватного колекціонування археологічних пам'яток, до яких причетні навіть українські високопосадовці.

Відсутня дієва координація діяльності МВС, СБУ, Генеральної прокуратури України та органів охорони культурної спадщини в питаннях тіньового обігу цінностей в Україні, а також незаконного вивезення їх за кордон.

В культуроохоронній діяльності не виконується Європейська конвенція «Про охорону археологічної спадщини» (Валлетта, 16.01.1992 р.), яка була ратифікована Україною у 2002 р. Цим документом Україна підтвердила свою згоду на дотримання відповідних адміністративних та наукових процедур в охороні та дослідженні пам'яток археології, зобов'язуючись враховувати інтереси збереження археологічної спадщини при здійсненні будівельної політики у містах і селах України.

Список використаних джерел

1. Пам'яtkознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док. / упоряд.: Л.В. Прибега (кер. проекту) [та ін.] – К., 2009. – 416 с.
2. Реалізація державної політики у галузі культури: аналітичний звіт за 2011 р. (Міністерство культури України. – К., 2012. – 80 с.
3. Вертіль О. Чорні справи чорних археологів / О. Вертіль // Уряд. кур'єр. – 2012 . – 19 трав.
4. Хоменко В. Грабіжники з аквалангами / В. Хоменко // Сіль. Вісті. – 2012. – 10 лип.
5. Скляр М. Про поняття «правовий режим земель рекреаційного призначення» / М. Скляр // Юридична Україна. – 2008. – № 8. – С.73-74.